

LÅT INTE BARNEN VÄXA UPP I EN GARDEROB

Av **Helene Guldborg**

Utvecklingspsykolog och författare till boken *Reclaiming Childhood: Freedom and Play in an Age of Fear*

Illustration av Joanna Andreasson

M OCH om igen får föräldrar höra hur svårt det är att vara förälder och att det sannolikt kommer att gå illa om de inte söker expertråd.

Redan 1997 påstod Hillary Clinton, då USA:s första dam, att om föräldrarna försummar sina barn under småbarnsåren så "kommer det att forma hela [barnets] resterande liv" och "avgöra hur deras hjärnor kommer att fungera". Om världen, vilket vi hela tiden påminns om, är full av ansvarslösa föräldrar, så står vi alltså inför potentiellt förödande konsekvenser. "Sjukvårdspersonal som gör hembesök rapporterar ofta om mödrar som har sin bebis i ena handen och mobiltelefonen i den andra, eller som inte har ögonkontakt med sin bebis under amning för att de samtidigt kollar sin e-post eller tittar på Oprah på tv" skriver Sue Palmer i *Toxic Childhood*.

Oliver James, psykolog och proffstyckare, argumenterar enligt samma linjer i *They F*** You*

Up: *How To Survive Family Life* för att allt från beroende, personlighetsstörningar, våld och kriminalitet, neuros och hyperaktivitet kan härledas ifrån vilken typ av omvårdnad som barnet fått mellan sex månaders och tre års ålder.

Föreställningen om småbarnsdeterminism – tanken att vilka vi är förutbestäms under de första åren av vårt liv – finns överallt. Dess förespråkare hänvisar alltid till den numera avlidne brittiske psykologen John Bowlby vid Tavistockkliniken i London på 1950- och 1960-talet. Han menade att en viktig skillnad mellan "sårbara" och "anpassningsbara" barn står att finna i kvaliteten på deras tidigaste relationer, särskilt anknytningen till en modersgestalt. En trygg relation till den som tar hand om dem gör barn tryggare och mer kapabla att hantera stressiga situationer senare i livet, hävdade Bowlby; medan barn som inte utvecklade trygga anknytningar som småbarn misslyckades med långvariga relationer som vuxna.

Sanningen är att vi inte med någon större sannolikhet kan avgöra hur någon kommer att bli på basis av hur deras barndom såg ut. Det är det fina med att vara människa – vi är alla unika. Vi är anpassningsbara, men ändå oförutsägbara. Det är såklart möjligt att skaffa sig insikter om hur vissa saker kommer att påverka våra liv, men vi kan inte med särskilt stor sannolikhetsgrad spalta upp exakt hur någon kommer att bli som vuxen.

FAMILJERELATIONERNA kommer självfallet att spela stor roll för vad vi tar oss för. Våra band till föräldrar och syskon är trots allt de mest långvariga relationer någon av oss kommer att ha – de tenderar ju att vara livet ut. Men de avgör inte vem vi är: precis som vi kan komma att bygga relationer utanför hemmet som bekräftar känslan av vem vi är och hur man knyter band till varandra, så kan vi komma att bygga relationer som utmanar vår självbild och vårt sätt att umgås med andra. Vi må vara formade av vad vi upplever i barndomen men de tidigare upplevelserna avgör inte vilka vi är i betydelsen att de ofrån-

Verkligheten är betydligt mer förlåtande mot föräldrar som emellanåt är okänsliga och fyrkantiga än vad föräldraindustrin med alla dess beskäftiga råd vill få oss att tro.

komligen formar resten av våra liv.

TITTA EXEMPELVIS på de slutsatser som dras med utgångspunkt i neurovetenskapen. Det hävdas ofta att modern hjärnforskning ger stöd för tanken att vi blir dem vi är på basis av vilken sorts uppmärksamhet vi får som små barn. Hjärnan skapar en enorm mängd synapser (som förbinder neuroner) under barnets första år. Därpå följer en utdragen process då synapserna "beskärs", eller nedmonteras. Men neurovetenskapen har fortfarande inga svar kring hur synapsernas sammanlänkning utformas eller alterneras av våra upplevelser. Det finns inga starka

bevis för att den omsorg vi får de första åren har någon effekt på skapandet av nya synapser eller på hur de beskärts. De här processerna skulle mycket väl kunna ske oavsett vilka upplevelser barnet har. I själva verket menar neurovetaren Steve Petersen vid Washington University att miljön måste vara väldigt dålig för att störa ett barns normala neurologiska utveckling. Hans ironiska råd till föräldrar är: "Låt inte barnen växa upp i en garderob, låt dem inte svälta och slå dem inte i huvudet med stekpannan."

DE SOM HÄVDAR att det finns "kritiska perioder" använder sig också ofta av exempel från rumänska barnhem för att visa på vikten av tidig emotionell anknytning. Efter att Ceaucescu-regimen fallit 1989 chockades många av bilderna från Rumäniens statliga barnhem. Barnen hade lidit under extrema omständigheter: de var undernärda och många hade stympats av att ha varit fastbundna i sina sängar månader i sträck. De hade inte fått någon individuell uppmärksamhet utöver minimalt och rutinmässigt fysiskt tillseende.

Vad som inte tas upp lika ofta är att förvånansvärt nog visar studier av barn som växte upp på de här barnhemmen men sedan adopterades av amerikanska, kanadensiska och brittiska föräldrar att barnen visat en enorm återhämtningsförmåga (Rutter, M. 1998). Barnen var dessutom, också tvär-

temot anknytningsteoretikernas förutsägelser, kapabla att knyta an till sina adoptivföräldrar. Rudolph Schaffer sammanfattade: "Helheten av dessa resultat understryker den remarkabla återhämtning i utvecklingshänseende som är möjlig efter att ha försumrats allvarligt tidigt i livet." (Schaffer, 2004)

Det kan mycket väl vara så att det kan ha förödande och permanenta konsekvenser att vara extremt känslomässigt försummad under livets två första år. Men det är ytterst sällsynt att se barn som upplever något som liknar de avskyvärda förhållanden som de här rumänska barnhemsbarnen växte upp under. Man kan helt enkelt inte på samma dag jämföra att svältas på varje mänsklig kontakt och att ha föräldrar som inte lever upp till anknytningsentusiasternas förväntningar om att man alltid ska vara kärleksfull, omsorgsfull, uttrycksfull och uppmuntrande. Misstaget som ofta görs är att förväxla att föräldrar emellanåt är klumpiga och okänsliga med att systematiskt kränka eller negligera barnen.

DAGENS SPIRANDE föräldra-industri ser inte skillnaden och gör sig till talesmän för tanken att föräldrar alltid måste söka deras råd, annars löper de risken att deras barn "tar skada" när de växer upp, för att sedan ställa till skada för samhället. I november 2006 lovade den dåvarande brittiske premiärministern Tony Blair att spendera 4 miljoner pund, från anslag till Insatsstyrkan för respekt, på att skicka ett team av "föräldraexperter" till Storbritanniens mest utsatta områden. Dessa runt 70 "supernannies" skulle hjälpa utslitna föräldrar att få bli på sina asociala barn. Regeringen finansierar också en Nationell akademi för praktiserande föräldrar, med det uttryckliga målet att lära upp "en yrkeskår i föräldraskap" som ska tillhandahålla pålitliga råd om hur man tar hand om barn till nationens mammor och pappor.

I min nya bok *Reclaiming Childhood: freedom and play in an age of fear* argumenterar jag för att mycket av det som i dag hävdas vara "experternas råd" baserat på tvivelaktiga antaganden.

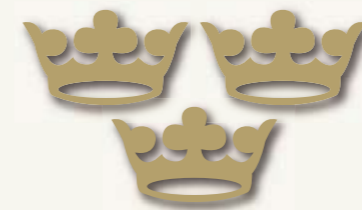
"Misstaget som ofta görs är att förväxla att föräldrar emellanåt är klumpiga och okänsliga med att systematiskt kränka eller negligera barnen."

Vidare för att de ständiga initiativen från regeringen för att lägga sig i familjelivets alla detaljer egentligen bara bidrar till att förstärka föräldrarnas osäkerhet.

DEN AMERIKANSKE psykologen David Anderegg har en träffande formulering i sin bok *Worried all the Time: Discovering the joy in parenting in an age of anxiety*: "Att vara för engagerad som förälder [overparenting] är att försöka fatta perfekta beslut varenda gång, i en värld som är betydligt mer obestämmd och förlåtande än de flesta föräldrar tycks tro." Han fortsätter: "Att vara förälder är en av de där sakerna som verkligen fungerar när du slutar att anstränga dig så mycket; för det mesta kan du faktiskt vara en riktigt bra förälder när du struntar i ansträngningen och slutar oroa dig för hur det ska gå."

De som verkligen bryr sig om hur det ska gå för det uppväxande släktet borde sluta att kritisera föräldrar för varenda sak de gör. Det skulle vara betydligt mer konstruktivt att mota alla de initiativ – ofta från regeringar och myndigheter – som underminerar vår tillit till andra vuxna och barn.

Om föräldrarna befriades från myndigheternas skrämselfpropaganda och mästrande så skulle de kunna lära sig att i högre grad känna tillit till sig själva och till varandra. ☺

»FOLKHEMMET I NYTT LJUS«

EN ANNORLUNDA HISTORIA

ANDERS EDWARDSSON vänder på perspektiven och framställer Sveriges 1900-talshistoria från ett frihetligt och liberalt perspektiv. Han punkterar en rad myter som i andra historieböcker ofta återges som historiska fakta och lyfter även fram personer och händelser som i dessa ofta medvetet förtigs. Boken berör en rad ostridda spörsmål som frågan om vem som in-

förde rösträtten, vad som hände i Ådalen 1931 och hur nära förbunden folkhemspolitikern var med fascismen i Benito Mussolini Italien. *En annorlunda historia* riktar sig både till den historieintresserade allmänheten, och till akademiker och journalister.

2009, ISBN 978-91-7566-685-3, INBUNDEN, CA PRIS 359,-

TRILOGIN OPERATION GARBO 1-2-3

HÄR ÄR HARRY WINTERS spännande trilogi om när kriget kom till Sverige.

I Arvfurstens palats och Vita Huset, i Kremli och det svenska högkvarteret, i Visby stift och Berlins spioncentraler, på Västergötlands flygbaser, Uppsala slätter och Norrpadan i Stockholms skärgård utspelar sig denna thriller. Harry Winter har varit med förr och han vet vad han talar om.

1 - EN THRILLER OM EN MÖJLIG VERKLIGHET
ISBN 978-91-7566-695-2, INBUNDEN, 515S, CA PRIS 247,-
2 - SLUTET
ISBN 978-91-7566-696-9, INBUNDEN, 376S, CA PRIS 247,-
3 - UPPLÖSNINGEN
ISBN 978-91-7566-697-6, INBUNDEN, 386S, CA PRIS 247,-

FEM SVENSKA EKONOMER

VAD SKREV DE EGENTLIGEN?

MATS LUNDAHL HAR samlat tio uppsatser och recensioner av välkända svenska ekonomer som av någon anledning mer eller mindre har fallit i glömska. I boken möter vi bl a *Knut Wicksell*, *Eli Heckscher* och *Bertil Ohlin* som de flesta inom professionen känner till. Med *Staffan Burenstam Linder* är det sämre. Det är synd att dessa ekonomer inte är mer lästa. Här lyfts de fram därför att de har mycket kunskap att erbjuda även i dag.

2009, ISBN 978-91-7566-607-5, INBUNDEN, 270S, CA PRIS 257,-

Torsten Gårdlund Det goda livets ekonom

MATS LUNDAHL OCH BO SÖDERSTEN beskriver Torsten Gårdlund som Det goda livets ekonom. Gårdlund var ekonomisk historiker, essäist och biografisk författare. Inom ekonomisk historia publicerade han flera betydande monografier och böcker men också flera arbeten om enskilda svenska industrier. Som redaktör och förnyare av idétidskriften *Tiden* kom Gårdlund i kontakt med samtidens framträdande debattörer.

2009, ISBN 978-91-7566-694-5, INBUNDEN ILL, 180S, CA PRIS 257,-

Christina Piper.

SAMHÄLLET'S STÖTTEPLÅRE

ANDERS JOHNSON BERÄTTAR om svenska företagare som genom historien har gjort värdefulla samhällsinsatser vid sidan av sin företagargärning. Tillsammans med stora och välkända namn som Bonnier, Dickson, Kempe, Wallenberg presenteras mindre kända företagare som gjorde betydande lokala insatser i orter som Funäsdalen, Katrineholm och Nässjö. Boken lyfter också fram viktiga samhällsinsatser som har gjorts av kvinnliga medlemmar av olika företagarfamiljer.

Anders Johnson har varit chefredaktör på DN och har författat ett stort antal böcker om svensk ekonomisk och politisk historia.

2009, ISBN 978-91-7566-662-4, INBUNDEN ILL, 140S, CA PRIS 298,-

Göthilda Fürstenberg.

Lars Johan Hierta.

Estrid Ericson.

Henry Dunke.

Lotty Bruzelius.